

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Сучасні проблеми конституційного права України»

обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми другого (магістерського)
рівня вищої освіти

08 Право 081 Право

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 (протокол від 18.08.2023 № 8).

Розробник: професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Коломієць Ю. М.

Рецензенти:

1. Декан юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, д.ю.н., професор Серьогін В. О.
2. Завідувач кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Салманова О. Ю.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва напрямку підготовки, спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 2,5 Загальна кількість годин – 75 Кількість тем – 6	08 Право 081 Право другий (магістерський)	Навчальний курс – 1 Семестр – 1 Види контролю: тематична контрольна робота, екзамен.
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання:		заочна (дистанційна) форма навчання
Лекції – 14; Семінарські заняття – 12; Самостійна робота – 49; Індивідуальні завдання: реферат, тези доповіді		Лекції – 6; Семінарські заняття – 4; Самостійна робота – 65; Індивідуальні завдання: реферат, тези доповіді

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасні проблеми конституційного права України» є надання слухачам магістратури цілісної і логічно-послідовної системи знань щодо проблем теорії і практики конституційного права, становлення та розвитку конституціоналізму і парламентаризму, реформування важливих конституційно-правових інститутів.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» є:

- оволодіння понятійно-категоріальним апаратом у сфері конституційного права;
- окреслення основних етапів еволюції, сучасного стану та основних тенденцій розвитку конституційного права України;

- поглиблення здобувачами професійних знань про особливості національного законодавства, що регулює сферу конституційно-правових відносин;
- оволодіння вмінням надавати конституційно-правову характеристику процесів і явищ, що мають місце в Україні та за кордоном;
- формування навичок наукової дослідницької роботи у галузі конституційного права України;
- підготовка здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної юридичної діяльності, пов'язаної з реалізацією норм конституційного права України.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Сучасні проблеми конституційного права України» має структурно-логічні зв'язки з предметами «Теорія держави та права», «Конституційне право», «Історія держави та права», «Муніципальне право» та ін. У системі юридичних дисциплін місце навчальної дисципліни визначається, тим, що конституційне право має вихідне значення для інших галузей права.

2.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати:

- еволюцію, сучасний стан й основні тенденції розвитку конституційного права України як провідної галузі національної системи права;
- категорійно-понятійний апарат сучасного конституційного права;
- основні проблеми розвитку конституційного права України та зарубіжних країн;
- найважливіші факти, концепції, принципи і теорії конституційного права;
- основи побудови і функціонування системи органів публічної влади, механізм конституційного судочинства;
- особливості змісту суспільних відносин, що виникають в процесі реалізації публічних інтересів, учасником яких є держава, її органи та органи місцевого самоврядування; основні проблеми, які виникають у регулюванні цих відносин;

вміти:

- будувати професійну діяльність та стосунки з оточуючими на конституційних принципах (державний суверенітет, верховенство права, законність, пріоритет прав людини тощо);
- аналізувати ретроспективи і прогнозувати перспективи розвитку і функціонування конституційного законодавства за різних умов та застосовувати ці знання для розв'язання практичних завдань;

- давати конституційно-правову оцінку правових актів, що складаються у процесі професійної діяльності або надходять від інших органів та посадових осіб;
- оцінювати з точки зору конституційного права події та явища суспільно-політичного життя, про які повідомляється у медіа;
- аналізувати чинне конституційне законодавство України з точки зору конституційно-правової теорії та наявних конституційно-правових проблем;
- розглядати заяви, скарги фізичних та юридичних осіб, роз'яснювати сторонам їх конституційні права і обов'язки; бути здатним охарактеризувати та застосовувати організаційно-правові форми та засоби охорони і захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- аргументовано відстоювати власну позицію з позицій науки конституційного права та чинного конституційного законодавства.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати задачі інноваційного характеру у сфері права.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
Програмні результати навчання	ПРН-2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Сучасні проблеми теорії конституції.

Поняття, сутність і зміст конституції. Юридична і фактична конституція. Конституція як правовий, політичний та ідеологічний документ. Види конституцій. Конституція як суспільна цінність і головне джерело конституційного права. Функції та значення конституції. Юридичні властивості конституції.

Порядок підготовки конституції. Способи прийняття конституції. Зміна конституції. Конституційний перегляд. Внесення змін до Конституції: матеріальний та процесуальний аспекти. Стабільність і динамізм конституції.

Форма, структура і зміст конституції. Об'єкт конституційного регулювання. Методи конституційного регулювання. Мова і стиль конституції.

Механізм реалізації конституції. «Дія» і «реалізація» конституції. Пряма дія конституції. Особливості реалізації конституції. Конкретизація конституційних норм у законодавстві як спосіб їх реалізації. Форми

реалізації конституційних норм. Соціальні фактори реалізації конституції. Організаційно-правове забезпечення реалізації конституції.

Проблеми реалізації конституції на сучасному етапі. Проблеми дієвості Конституції України та удосконалення її змісту. Політико-правові, соціально-економічні та соціально-психологічні передумови реалізації норм Конституції. Конституційний процес в Україні.

Тема № 2. Сучасні проблеми закріплення і захисту конституційного ладу України.

Поняття та елементи конституційного ладу. Співвідношення між конституційним і суспільним ладом. Виключне право Українського народу визначати і змінювати конституційний лад у державі.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Базові цінності конституційного ладу України та їх закріплення в Основному Законі. Засади конституційного ладу і держава. Демократичні засади конституційного ладу України. Економічні, політичні і духовні аспекти засад конституційного ладу України.

Сучасні питання становлення, інституціоналізації та розвитку конституційного ладу в Україні. Проблеми гарантованості засад конституційного ладу. Захист конституційного ладу України в умовах воєнного стану.

Тема № 3. Сучасні проблеми основ правового статусу людини і громадянина в Україні.

Поняття основ правового статусу особи та його елементи. Види правового статусу особи. Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини. Права людини і права громадянина.

Правосуб'єктність як елемент правового статусу людини. Правоздатність і дієздатність. Принципи правового статусу особи: поняття, ознаки, види. Загальні та спеціальні принципи правового статусу особи. Людина як найвища соціальна цінність. Конституційно-правове закріплення принципів правового статусу особи. Громадянство у структурі правового статусу особи: поняття, ознаки. Проблемні питання тлумачення принципу єдиного громадянства в Україні.

Основні (конституційні) права і свободи: поняття, ознаки, види. Особисті (громадянські), політичні, економічні, культурні, екологічні права і свободи. Еволюція конституційних прав і свобод. Права четвертого покоління. Обмеження основних (конституційних) прав і свобод: поняття, підстави, способи. Проблеми реалізації основних прав і свобод в Україні: причини та шляхи подолання.

Поняття, ознаки та класифікація основних обов'язків людини і громадянина в Україні. Потреба вдосконалення механізму забезпечення виконання конституційних обов'язків людини і громадянина на сучасному етапі.

Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян: поняття та види. Охорона і захист основних прав і свобод. Судові та позасудові форми захисту прав людини. Роль органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у забезпеченні основних прав і свобод. Міжнародно-правові гарантії прав людини. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні та їх удосконалення.

Тема № 4. Сучасні проблеми безпосередньої демократії в Україні.

Поняття та сутність безпосередньої демократії. Форми безпосередньої демократії. Сучасні підходи до класифікації інститутів безпосередньої демократії.

Поняття та ознаки виборів як основної форми реалізації суверенної влади народу. Вибори і представницька демократія.

Міжнародні документи, які визначають загальні принципи демократичних виборів. Принципи виборчого права та проблеми їх реалізації в Україні.

Виборча система як чинник трансформації соціально-політичного стану суспільства. Концепції сучасних моделей виборчих систем. Особливості та проблеми виборчої системи України.

Референдум як інструмент прямої демократії. Проблемні аспекти конституційно-правової регламентації референдумів в Україні. Ініціювання, призначення, підготовка, проведення всеукраїнського референдуму на сучасному етапі. Місцеві референдуми та їх удосконалення.

Сучасні проблеми та перспективи правового регулювання інших форм безпосередньої демократії в Україні (крім виборів та референдумів). Конституційне право на мирні збори та мітинги: теоретичні аспекти, проблемні питання реалізації та міжнародні стандарти забезпечення.

Тема № 5. Сучасні проблеми форми правління в Україні та перспективи її реформування.

Форма правління як елемент форми держави і конституційно-правовий інститут, її конституційне закріплення.

Класифікація форм правління. Еволюція конституційних моделей влади в Україні: основні передумови та чинники. Україна як напівпрезидентська (змішана) республіка: поняття та ознаки. Особливості вітчизняної моделі напівпрезидентської республіки.

Еволюція форм правління у XX – на початку XXI ст.ст. Вплив конституційної реформи 2004 р. на форму правління в Україні. Конституційна реформа в частині правосуддя (2016 р.) та її вплив на форму правління в Україні. Основні напрямки удосконалення існуючої форми правління в Україні.

Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні. Поділ влади і система стримувань і противаг в Україні. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої і судової влади та

контрольно-наглядових органів, перспективи їх реформування. Проблеми взаємодії між елементами державного апарату.

Тема № 6. Сучасні проблеми територіальної організації влади в Україні.

Форма територіального устрою як елемент форми держави. Поняття територіального устрою і його значення для соціального управління. Фактори, що зумовлюють територіальний устрій держави.

Україна як унітарна держава. Державний та адміністративно-територіальний устрій України. Принципи адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць. Автономія в Україні. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва і Севастополя у складі України.

Перспективи удосконалення територіального устрою України. Основні проблеми, що існують у сфері місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Принципи та основні напрями реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування. Децентралізація влади в Україні: причини, сутність і зміст. Зарубіжний досвід здійснення децентралізації влади.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю
	Всього	з них:				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3						
Тема № 1. Сучасні проблеми теорії конституції.	12	2	2	-	8	
Тема № 2. Сучасні проблеми закріплення і захисту конституційного ладу України.	13	2	2	-	9	
Тема № 3. Сучасні проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні.	12	2	2	-	8	

Тема № 4. Сучасні проблеми безпосередньої демократії в Україні.	12	2	2	-	8	
Тема № 5. Сучасні проблеми форми правління в Україні та перспективи її реформування.	14	4	2	-	8	
Тема № 6. Сучасні проблеми територіальної організації влади в Україні.	12	2	2	-	8	
Всього за семестр	75	14	12	-	49	Екзамен

4.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю
	Всього	з них:				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3						
Тема № 1. Сучасні проблеми теорії конституції.	12	2	-	-	10	
Тема № 2. Сучасні проблеми закріплення і захисту конституційного ладу України.	11	-	-	-	11	
Тема № 3 сучасні проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні.	14	2	2	-	10	
Тема № 4. Сучасні проблеми безпосередньої демократії в Україні.	11	-	-	-	11	
Тема № 5. Сучасні проблеми форми правління в Україні та перспективи її реформування.	15	2	2	-	11	
Тема № 6. Сучасні проблеми територіальної організації влади в Україні.	12	-	-	-	12	
Всього за семестр	75	6	4	-	65	Екзамен

4.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
--	--------------------

	Тема № 1. Актуальні проблеми теорії конституції.	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет регулювання конституції. 2. Конституція як суспільна цінність і головне джерело конституційного права. 3. Форма і структура конституцій. 4. Політичні та конституційні реформи у провідних країнах світу на сучасному етапі. 5. Конституційний процес в Україні. 1. Основні напрями здійснення конституційної реформи в Україні на сучасному етапі. 	Основна: 1, 32, 33-39, 42 Додаткова: 40, 43, 53, 60, 61, 62, 65
	Тема № 2. Актуальні проблеми закріплення і захисту конституційного ладу України	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріплення конституційного ладу в законодавстві. 2. Ознаки і зміст конституційного ладу в Україні. 3. Конституційно-правові аспекти політичної системи. 4. Конституційні засади економічної системи України. 5. Структурні елементи економічної системи у сучасних країнах. 6. Конституційні принципи соціальних відносин у зарубіжних країнах. 7. Актуальні питання становлення, інституціоналізації та розвитку конституційного ладу в Україні. 8. Суб'єкти охорони та захисту конституційного ладу України. 	Основна: 1, 33-39, 42 Додаткова: 8, 14, 15, 25, 37, 56, 63
	Тема № 3. Актуальні проблеми основ правового статусу людини і громадянина в Україні.	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці. 2. Міжнародно-правові стандарти у галузі прав людини. 3. Права та свободи людини: співвідношення понять. 4. Особливості реалізації основних прав людини жінками. 5. Підстави обмеження прав людини державою. 6. Інституційні гарантії реалізації основних прав і свобод особи. 7. Реалізація прав дитини в сучасних умовах. 8. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. 9. Захист прав, свобод та законних інтересів людей з інвалідністю в поліцейській діяльності та етика спілкування з ними. 	Основна: 1, 3, 6, 8, 9, 15, 17, 18, 28, 33-39, 42 Додаткова: 1, 5, 7, 16, 20, 34, 36, 38, 50, 51, 52, 58, 59, 67, 68, 69
	Тема № 4. Актуальні проблеми безпосередньої демократії в Україні.	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та інститути безпосередньої демократії. 2. Право вільно брати участь у виборах та обов'язковий вотум. 3. Фінансування виборчої кампанії у сучасних країнах. 4. Організація і порядок проведення виборів у зарубіжних країнах. 5. Виборча квота і «загороджувальний бар'єр» при застосуванні пропорційної виборчої системи. 6. Юридична відповідальність за порушення виборчого 	Основна: 1, 2, 5, 30, 33-39, 41, 42 Додаткова: 8, 10, 13, 19, 33, 39, 47, 55, 66

	права. 7.Референдум як інститут безпосередньої демократії: досвід зарубіжних країн. 8.Удосконалення референдної демократії в Україні.	
	Тема № 5. Актуальні проблеми форми правління в Україні та перспективи її реформування.	
	1. Різноманітність форм сучасних зарубіжних країн і їх причини. 2. Поєднання принципів розподілу влад, верховенства парламенту, механізм стримувань і противаг. 3. Особливості форми правління в Україні. 4. Напрями реформування Верховної Ради України. 5. Президент України: напрями реформування статусу. 6. Органи виконавчої влади та адміністративна реформа. 7. Конституційне правосуддя в механізмі правового захисту Основного Закону України 8. Фактори, що впливають на встановлення політичного режиму і його еволюцію.	Основна: 1, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 25, 27, 29, 30, 33-39, 42 Додаткова: 3, 4, 12, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 41, 42, 44, 48, 53, 57, 64, 67
	Тема № 6. Актуальні проблеми територіальної організації влади в Україні.	
	1. Поняття територіального устрою і його значення для соціального управління. 2. Фактори, що зумовлюють територіальний устрій держави. 3. Поняття, принципи та ознаки територіального устрою України. 4. Конституційні засади територіального устрою України. Україна як асиметрична відносно децентралізована унітарна держава. 5. Адміністративно-територіальна реформа в Україні. 6. Територіальна організація публічної влади в Україні та перспективи її реформування.	Основна: 1, 2, 4, 7, 13, 14, 23, 24, 26, 31, 33-40, 42 Додаткова: 2, 6, 12, 17, 18, 24, 26, 28, 35, 45, 46, 49, 54

5. Індивідуальні завдання

5.1. Теми рефератів

- Конституція України як соціальна цінність.
- Суть, мета й основні напрями здійснення конституційної реформи в Україні.
- Конституційний процес в Україні: історичний досвід, сучасний стан і перспективи.
- Економічний плюралізм (багатоманітність) як основа економічної системи України.
- Конституційний принцип найвищої соціальної цінності людини: його зміст та значення для розбудови України як правової, демократичної держави.
- Конституційно-правові основи міжнаціональних відносин в Україні.

7. Роль принципів правового статусу особи у забезпеченні реалізації конституційних прав і свобод особи.
8. Стратегічні напрями державної політики України в галузі прав людини.
9. Права людини і формування правової держави в умовах реформування політичного та економічного ладу в Україні.
10. Особливості реалізації прав дитини в умовах особливих правових режимів.
11. Проблема соціально-економічних гарантій прав людини і громадянина в Україні.
12. Конституційна юстиція у системі захисту прав людини.
13. Становлення ідеї народовладдя у світовій політико-правовій думці.
14. Перспективи удосконалення виборчої демократії в Україні.
15. Юридична відповідальність за порушення права референдної демократії.
16. Республіканська форма правління в Україні: конституційне регулювання та практика реалізації.
17. Україна як демократична республіка: конституційно-правовий аспект.
18. Еволюція форм правління у XX – на початку XXI ст.
19. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади з органами виконавчої влади вищого рівня та місцевим самоврядуванням.
20. Реалізація концепції децентралізації влади в Україні.
21. Правові гарантії здійснення місцевого самоврядування в Україні у світлі здійснення конституційної реформи.
22. Інтеграція гендерного принципу в діяльність органів місцевого самоврядування.

5.2. Теми наукових робіт

1. Конституційні конфлікти в державотворчому процесі України.
2. Конституційно-правові проблеми безпосередньої демократії в Україні.
3. Теоретичні проблеми і шляхи реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина.
4. Конституційно-правові аспекти національної безпеки української держави.
5. Конституційний процес в Україні за роки незалежності: підсумки і перспективи.
6. Форма правління в Україні: сучасний стан і шляхи модернізації.
7. Референдуми в Україні: проблеми теорії і практики.
8. Концепція гендерної рівності як стратегічний напрямок розвитку людства у XXI столітті.
9. Проблеми взаємодії між гілками влади в Україні.
10. Актуальні проблеми захисту прав, свобод і законних інтересів людей з інвалідністю в поліцейській діяльності та етика спілкування з ними.

11. Громадянське суспільство як об'єкт національної безпеки Української держави

6. Методи навчання

Формування знань, умінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних, семінарських та практичних занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Сучасні проблеми конституційного права України» є підготовка висококласних спеціалістів з міцною теоретичною та практичною базою знань.

На *семінарських та практичних заняттях* з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування здобувачів вищої освіти для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських через вивчення навчальної літератури, що додається до програми навчальної дисципліни, матеріалів лекційного фонду); виконання практичних завдань протягом семестру; самостійне опрацювання тем навчальної дисципліни (конспектування тем лекцій та тем, винесених на самостійне опрацювання); написання рефератів, наукових доповідей; розробку навчальних тестових завдань; підготовку до усіх видів контролю (поточного та підсумкового).

Підготовка тез доповідей та рефератів сприяє поглибленому усвідомленню здобутих знань. Тематика рефератів пропонується у розділі 5 цієї робочої програми.

Мета реферативної доповіді полягає в засвоєнні слухачами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні питань, проведенні дискусії.

Робота над рефератом починається з добре продуманого вступу де треба визначати мету проведення дослідження, і максимально точно встановити його межі, а також окреслити використані методи. Після цього можна переходити до проведення безпосереднього дослідження проблеми, врахувавши як теоретичні, так і практичні аспекти.

У основній частині дається чітке обґрунтування шляхів вирішення проблеми, яким саме і необхідно віддати перевагу. Реферат в обов'язковому порядку повинен завершуватися висновками та посиланням на використані закони, нормативно-правові акти та літературні джерела. Зазвичай, обсяг реферату не повинен перевищувати 12 сторінок.

Для належного засвоєння слухачами матеріалу з навчальної дисципліни, використовуються наступні методи навчання:

- пояснювально-ілюстративний (*інформаційно-рецептивний*);
- репродуктивний;
- дослідницький;
- інформаційно-повідомляючий метод викладання і виконавчий метод навчання;

- пояснювальний метод викладання і репродуктивний метод навчання;
- інструктивно-практичний метод викладання і продуктивно-практичний метод навчання;
- пояснювально-спонукальний метод викладання і частково-пошуковий метод навчання;
- спонукальний метод навчання і пошуковий метод навчання.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання, які виносяться на складання підсумкового контролю

1. Поняття та сутність конституціоналізму.
2. Конституціоналізація суспільних явищ і процесів: поняття, причини, тенденції.
3. Український конституціоналізм: періодизація розвитку, еволюція змісту, сучасна парадигма.
4. Поняття, сутність і зміст конституції.
5. Юридична і фактична конституція.
6. Конституція як суспільна цінність і головне джерело конституційного права.
7. Функції конституції.
8. Юридичні властивості конституції
9. Порядок прийняття Конституції України, внесення до неї змін і доповнень. матеріальний та процесуальний аспекти.
10. Конституційна реформа в Україні на сучасному етапі.
11. Пряма дія норм Конституції України.
12. Проблеми дієвості Конституції України та удосконалення її змісту.
13. Конституційне правосуддя в механізмі правового захисту Основного Закону України.
14. Поняття та елементи конституційного ладу. Співвідношення між конституційним і суспільним ладом.
15. Поняття та ознаки засад конституційного ладу.
16. Базові цінності конституційного ладу України та їх закріплення в Основному Законі.
17. Демократичні засади конституційного ладу України.
18. Економічні, політичні і духовні аспекти засад конституційного ладу України.
19. Конституційні принципи народного та державного суверенітету, їх зміст та співвідношення.
20. Україна як демократична, правова, соціальна держава.
21. Конституційний принцип поділу влади: його зміст та реалізація в Україні.
22. Конституційний принцип найвищої соціальної цінності людини: його зміст та значення для розбудови України як правової, демократичної держави.

23. Конституційний принцип політичного, економічного та ідеологічного плюралізму в Україні.

24. Принцип визнання та гарантування місцевого самоврядування як засада конституційного ладу України.

25. Проблеми гарантованості засад конституційного ладу.

26. Захист конституційного ладу України в умовах воєнного стану.

27. Поняття основ правового статусу особи та його елементи.

28. Види правового статусу особи.

29. Принципи правового статусу особи: поняття, ознаки, види.

30. Громадянство у структурі правового статусу особи: поняття, ознаки.

31. Проблемні питання тлумачення принципу єдиного громадянства в Україні.

32. Основні (конституційні) права і свободи: поняття, ознаки, види.

33. Особисті (громадянські), політичні, економічні, культурні, екологічні права і свободи.

34. Еволюція конституційних прав і свобод. Права четвертого покоління.

35. Проблеми реалізації прав внутрішньо переміщених осіб в Україні.

36. Обмеження основних (конституційних) прав і свобод: поняття, підстави, способи.

37. Проблеми реалізації основних прав і свобод в Україні: причини та шляхи подолання.

38. Поняття, ознаки та класифікація основних обов'язків людини і громадянина в Україні.

39. Потреба вдосконалення механізму забезпечення виконання конституційних обов'язків людини і громадянина на сучасному етапі.

40. Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян: поняття та види.

41. Судові та позасудові форми захисту прав людини.

42. Роль органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у забезпеченні основних прав і свобод.

43. Поняття та сутність безпосередньої демократії. Форми безпосередньої демократії.

44. Сучасні підходи до класифікації інститутів безпосередньої демократії.

45. Поняття та ознаки виборів як основної форми реалізації суверенної влади народу.

46. Принципи виборчого права та проблеми їх реалізації в Україні.

47. Виборча система як чинник трансформації соціально-політичного стану суспільства. Концепції сучасних моделей виборчих систем.

48. Особливості та проблеми виборчої системи України.

49. Юридична відповідальність за порушення виборчого права.

50. Референдум як інструмент прямої демократії. Проблемні аспекти конституційно-правової регламентації референдумів в Україні.

51. Ініціювання, призначення, підготовка, проведення всеукраїнського референдуму на сучасному етапі.
52. Місцеві референдуми та їх удосконалення.
53. Сучасні проблеми та перспективи правового регулювання інших форм безпосередньої демократії в Україні (крім виборів та референдумів).
54. Конституційне право на мирні збори та мітинги: теоретичні аспекти, проблемні питання реалізації та міжнародні стандарти забезпечення.
55. Форма правління як елемент форми держави і конституційно-правовий інститут, її конституційне закріплення.
56. Україна як напівпрезидентська (змішана) республіка: поняття та ознаки. Особливості вітчизняної моделі напівпрезидентської республіки.
57. Вплив конституційної реформи 2004 р. на форму правління в Україні.
58. Конституційна реформа в частині правосуддя (2016 р.) та її вплив на форму правління в Україні.
59. Основні напрямки удосконалення існуючої форми правління в Україні.
60. Поділ влади і система стримувань і противаг в Україні.
61. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої і судової влади та контрольно-наглядових органів, перспективи їх реформування.
62. Напрями реформування Верховної Ради України.
63. Президент України: напрями реформування статусу.
64. Органи виконавчої влади та адміністративна реформа.
65. Форма територіального устрою як елемент форми держави.
66. Україна як унітарна держава.
67. Конституційні засади територіального устрою України. Україна як асиметрична відносно децентралізована унітарна держава.
68. Принципи адміністративно-територіального устрою України.
69. Автономія в Україні.
70. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва і Севастополя у складі України.
71. Перспективи удосконалення територіального устрою України.
72. Територіальна організація публічної влади в Україні та перспективи її реформування.
73. Основні проблеми, що існують у сфері місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
74. Принципи та основні напрями реформування місцевого самоврядування та територіальної організації.
75. Децентралізація влади в Україні: причини, сутність і зміст.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти з навчальної дисципліни

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

$$\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = \left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр} + \text{Результат самостійної роботи за семестр}}{2} \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках

здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр} : 2$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни «Сучасні проблеми конституційного права України» (денна форма навчання)		
Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 3 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темами самостійної роботи.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

Критерії оцінювання навчальної дисципліни «Сучасні проблеми конституційного права України» (заочна форма навчання)		
Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 1 позитивної оцінки	Підготувати реферат, підготувати конспект за темами самостійної роботи.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
80-84			
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
65-69			
60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки.
21-40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки.

10. Рекомендована література

10.1. Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
4. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
5. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 р. № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
6. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII (зі змін.) URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII (із змін.) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
10. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
11. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV) (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
12. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
14. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
15. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2827-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>
16. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

18. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

19. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>

20. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

21. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

22. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

23. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>

24. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>

25. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (в ред. Закону від 22 березня 2001 р. № 2328-III) (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

26. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 р. № 401-XIV (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/401-14>

27. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

28. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

29. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

30. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/page2>

31. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

32. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України Постанови Верховної Ради України від 1 жовтня 1996 року «Про тлумачення статті 98 Конституції України» (справа щодо конституційності тлумачення

Верховною Радою України статті 98 Конституції України) від 11 липня 1997 року № 3-зп/1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-97#Text>

Підручники та навчальні посібники:

33. Актуальні проблеми конституційного права України: Підручник / За заг. ред. проф. Олійника А. Ю. К.: ЦУЛ, 2020. 554 с.
34. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.
35. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
36. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.
37. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.
38. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
39. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.
40. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
41. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.
42. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

10.2. Додаткова

1. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 3–5.
2. Баймуратов М. М. Феномен «розмежування повноважень» як основоположний інструментальний метод формування компетенції органів місцевого самоврядування в умовах муніципальної реформи в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 13. С. 132–153.
3. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. *Право України*. 2019. № 7. С. 198–217.
4. Бакумов О. С. До питання про якість законів у контексті відповідальності парламенту. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Республіка Молдова, August 2019. Nr. 4 (38). С. 25–31.
5. Барабаш О. О. Четверте покоління прав людини: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська*

політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837. С. 216–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_36

6. Батанов О. В. Сучасні законопроектні ініціативи у сфері здійснення місцевого самоврядування у столиці України – місті Києві: досвід експертного аналізу. *Регіональне управління та місцеве самоврядування*. 2019. № 5. С. 174–188.

7. Білоскурська О. Ступінь наукової розробки інституту конституційних обов'язків людини та громадянина в Україні. *Правова держава*. 2017. № 27. С. 28–32.

8. Богів Я. Безпосередня демократія як форма реалізації народного суверенітету. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2019. Вип. 22. С. 205–213.

9. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. Харків: Право, 2018. 384 с.

10. Вітюк Д. Л., Павлюх О. А. Вибори як форма безпосередньої демократії: теоретико-правовий аспект. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 115–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2019_10_25

11. Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 2. С. 8–13. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/426>.

12. Грішин О. Історична роль і місце Президента в системі органів державної влади сучасної України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Т. 2. № 78. С. 9–13.

13. Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. С. 30–39.

14. Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 21–25.

15. Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.

16. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 124–127.

17. Децентралізація публічної влади: теорія, практика, зарубіжний досвід. Одеса Гельветика, 2018. 176 с.

18. Загурська-Антонюк В. Ф. Сучасні тенденції децентралізації державної влади та їх реалізація в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1391>

19. Закірова С. Референдум як інструмент прямої демократії: міжнародний досвід і корисні уроки для України. *Громадська думка про*

правотворення. 2019. № 10 (175). С. 4–13. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2019/10.pdf>.

20. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. *Український часопис конституційного права*. 2020. № 3. С. 25–50.

21. Зубенко Г. В. Форми парламентської відповідальності члена уряду: порівняльно правовий аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2019. Вип. 27. С. 49–54.

22. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 234–237. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/58.pdf

23. Йосифович Д. І., Андрусишин Р. М. Проблеми реформування органів виконавчої влади в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 4. С. 143–152.

24. Калиновський Б. В. Реформування системи територіальної організації влади в Україні відповідно до міжнародних стандартів та принципів. *Вісник АПСВТ*. 2016. № 3–4. С. 69–72.

25. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf

26. Кириченко Ю. М. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 216–219. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2018/58.pdf

27. Кириченко Ю., Давлєтова Г. Роль політичних партій у сучасних процесах державного будівництва в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 7–12.

28. Ключевський В. І. Органи місцевого самоврядування в Україні: історичний аспект та нагальні проблеми сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30 (69). № 6. С. 102–108.

29. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: «Астроя», 2020. 217 с.

30. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_4_13

31. Колодій А. Проблема вибору форми державного правління в Україні (в контексті конституційної реформи). *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 3–4 (83–84). С. 187–211. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kolodii_problema.pdf

32. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промудрації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення*: Міжнар.

наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 221–224.

33. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51–54.

34. Косілова О., Поєдинок В. Втручання у права людини в німецькій та українській правових доктринах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 50–56. URL: http://www.pap.in.ua/3_2019/13.pdf.

35. Костенко С. О., Мамчур С. М. Компаративний аналіз систем місцевого самоврядування в Україні та деяких країн світу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 53–56. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/14.pdf

36. Красовський К. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 19–29.

37. Курцев О. Ю. Поняття та ознаки унітаризму як принципу конституційного ладу України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2020. № 44. С. 107–112.

38. Лазарева М. Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 51–53. URL: http://lsej.org.ua/1_2020/13.pdf

39. Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С. 18–25.

40. Магновський І. Й. Конституційна реформа в Україні: виклики сучасності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 7–10.

41. Мартинюк Р. Змішана республіка – напівпрезидентська форма правління? *Право України*. 2018. № 1. С. 172–183.

42. Мартинюк Р. Класифікація форми правління: проблема вибору критеріїв. *Право України*. 2018. № 12. С. 207–219.

43. Мищак І. Конституція України: проблемні аспекти й перспективи удосконалення (до 25-річчя ухвалення Основного Закону). *Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти*. 2021. № 5–6 (85–86). С. 5–9. URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2021/5-6.pdf.

44. Мищак І. М. Стратегія влади щодо розвитку органів правосуддя та конституційного судочинства в Україні. *Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти*. 2021. № 4 (84). С. 3–8. URL: http://nbuviar.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2021/4.pdf

45. Мішин С. І. Теоретично-методологічні засади реформування системи місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 64. С. 60–77.

46. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Третьої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 грудня 2019 р.). К.: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2019 228 с.

47. Нестерович В. Ф. Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 163–169.
48. Олійник В. С. Республіканська форма правління: її особливості в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 2. С. 15–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shssl_2018_2_4.
49. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний Н. О. Проблеми реформи місцевого самоврядування: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 104–111.
50. Онищенко Н. М. Контроль за забезпеченням прав людини: дихотомія впливу. *Правова держава*. 2020. Вип. 31. С. 24–28.
51. Осауленко С. В. Конституційне право громадян на об'єднання в політичні партії та судова практика його захисту: монографічні дослідження. *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2018. № 4, т. 2. С. 35–37.
52. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 266–271.
53. Пухтинський М. О. Стан та перспективи трансформації конституційно-правового регулювання врядування в Україні. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Політичні науки*. 2019. № 4. С. 10–19.
54. Ременяк О. В. Перспективи реформи децентралізації публічної влади в Україні крізь призму державотворчої практики: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 4. С. 34–39.
55. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В. Київ: НІСД, 2019. 65 с.
56. Рябовол Л. Т. Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3 (43). С. 262–266.
57. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2011. 768 с.
58. Словська І. Є Еволюція конституційно-правового регулювання прав людини в Україні в контексті розвитку політичних систем. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Т. 4. № 92. С. 54–62.
59. Сподинський О. О. Полігромадянство: позитивні і негативні сторони. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 5. С. 37–41.
60. Стець О. М., Павліченко Є. В. Сучасні проблеми українського конституціоналізму та напрям їх уникнення. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 164–169.
61. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність і взаємообумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Т. 2. № 86. С. 78–88.

62. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність, сенс і взаємозумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 78–94.
63. Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття. *ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3 (71). С. 205–215.
64. Черняк Є. В. Зміна форми правління як мета конституційних перетворень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвип., ч. 2. С. 40–43. URL: http://apnl.dnu.in.ua/tom_2_2017/12.pdf
65. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Декларація про державний суверенітет України: історичне значення і завдання для сучасності (до 30-річчя прийняття Декларації). *Правова держава*. 2020. Вип. 31. С. 3–14.
66. Шутова О. С., Овсієнко К. С. Інститут референдуму в демократичних державах: позитивні і негативні аспекти. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rvfd2NTTFaoJ:legalposition.umsf.in.ua/archive/2020/3/14.pdf+&cd=6&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
67. Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.
68. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році». URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/>
69. Явір В. Проблеми в сфері забезпечення прав національних меншин у контексті євроатлантичної інтеграції України. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2020. Вип. 3–4 (99–100). С. 50–63.

10.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Наукова бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <https://lib.univd.edu.ua/>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>
6. Офіційний сайт МВС України. URL: <http://www.mvs.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://univd.edu.ua/>
8. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>